

BİR YILIN ARDINDAN AKSA TUFANI'NI YENİDEN DÜŞÜNMEK

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

EKİM 2024 · SAYI 428

BİR YILIN ARDINDAN AKSA TUFANI'NI YENİDEN DÜŞÜNMEK

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-73-3

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
AKSA TUFANI'NI ÇERÇEVELENDİRMEK	8
7 EKİM SONRASI ORTADOĞU: ÖNGÖRÜLEBİLİR SİYASETİN SONU	10
AKSA TUFANI'NIN KÜRESEL ETKİSİ: SİSTEMİK DÖNÜŞÜMÜN AYAK SESLERİ	13
SONUÇ	15

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

2017’de İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler programında “İslami Hareketin Kurumsallaşma Sorunu Işığında Müslüman Kardeşler Teşkilatı” başlıklı tez çalışması ile doktora derecesini aldı. Halihazırda Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapan Mercan; Ortadoğu siyaseti, İslami hareketler ve Türk dış politikası üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli akademik makaleler kaleme alan Mercan’ın *Suriye: Rejim ve Dış Politika ve Müslüman Kardeşler’in Yükselişi ve Düşüşü* başlıklı iki kitabı ile *Transformation of the Muslim World in the 21st Century*, *Orta Doğu’nun Ekonomi Politikası* (Taha Eğri ile) ve *Arap Ayaklanmalarını Yeniden Düşünmek* (Mesut Özcan ile) başlıklarını taşıyan derleme kitapları bulunmaktadır. Mercan İngilizce, Arapça ve temel düzeyde İbranice bilmektedir.

ÖZET

Bu analizde öncelikle Aksa Tufanı'nın neye tekabül ettiğini açıklamak için bir çerçeveleme yapılmış, akabinde ise Ortadoğu siyasal denkleminde ve küresel sistemde meydana getirdiği kırılma ve yeni bir düzenin inşasına kapı aralayacak tetiklemeler üzerinde durulmuştur.

7 Ekim 2023 sabahı, İzzeddin Kassam Tugaylarına bağlı birliklerin karadan, denizden ve havadan işgal altındaki topraklara yönelik gerçekleştirdiği eş zamanlı operasyon, modern Ortadoğu tarihinin en büyük kırılmalarından biriyle neticelendi. On yedi yıldır abluka altındaki Gazze'de, Hamas'ın kendi irade ve inisiyatifıyla başlattığı ve diğer direniş gruplarının destek verdiği Aksa Tufanı Operasyonu yerel, bölgesel ve küresel bağlamlarda etkileri gelecek yıllarda daha çok hissedilecek bir sürecin kapısını araladı. İşgal devletine büyük bir meydan okuma gerçekleştiren Hamas, bu operasyon ile Siyonist yönetimin uluslararası alanda inşa ettiği mitleri yıktığı gibi aynı zamanda Tel Aviv'in küresel siyasetteki dokunulmazlığını da büyük oranda sonlandırdı. Kamu diplomasisi araçlarının etkin kullanımı ve Siyonist lobilerin faaliyetleriyle uluslararası arenada hegemonik söylem üstünlüğünü elinde tutan İsrail'e karşı küresel çapta yükselen muhalefet, Aksa Tufanı'nın en önemli kazanımları arasında yer aldı. Siyonist yönetimin istisnacılığını sorgulamaya açan bu süreç, Tel Aviv'in gerçek yüzünü tüm dünyaya açık bir şekilde gösterdi. Bugüne kadar Holokost mağduriyeti üzerinden Batı halklarının desteğini alan İsrail, Gazze'de işlediği soykırım suçu ve ardı arkası kesilmeyen saldırılarla, uluslararası kamuoyu nezdindeki itibarını ve meşruiyetini tam manasıyla kaybetti.

Geride kalan bir yıllık süre zarfında, genel hatlarıyla Gazze'deki katliamlar, soykırım ve İsrail'in teopolitik zeminde yürüttüğü agresif yayılmacı stratejisi ve Tahran-Tel Aviv hattında patlak verecek muhtemel bir savaş üzerine konuşuldu. Oysaki Aksa Tufanı'nın oluşturduğu etki bunların tamamını aşan bir niteliktedir. Hamas'ın cesur meydan okuyuşu, İsrail'i varoluşsal bir korku ile yüzleştirdiği gibi aynı zamanda Ortadoğu'nun siyasal, toplumsal ve ekonomik dengelerini ciddi şekilde sarsmış ve küresel sistemin fay hatlarını tetiklemiştir.

Bu analizde öncelikle Aksa Tufanı'nın neye tekabül ettiği ve niçin bu kadar büyük bir kırılmaya yol açtığını açıklamak için bir çerçeveleme yapılmış, akabinde de Ortadoğu siyasal denkleminde sona eren öngörülebilirliğin nedenleri tartışılmıştır. Son olarak ise Aksa Tufanı'nın küresel sistemde meydana getirdiği kırılma ve yeni bir düzenin inşasına kapı aralayacak tetiklemeler üzerinde durulmuştur.

GİRİŞ

İslami Direniş Hareketi'nin (Hamas) silahlı kanadı İzzeddin Kassam Tugaylarının, 7 Ekim 2023 sabahı işgal altındaki topraklara yönelik başlattığı Aksa Tufanı Operasyonu'nun üzerinden geçen bir yılda, insanlık tarihinin en büyük soykırım ve en derin acılarından birine tanıklık edildi. İsrail agresif yayılma stratejisini sürdürmek için tüm dünyanın gözü önünde katliamlar gerçekleştirirken uluslararası toplumun bu saldırganlığı sonlandırmak adına yeterli iradeyi ortaya koy(a)maması, yaşanan felaketin boyutlarını katbekat artırdı. Resmi rakamlara göre 40 binin üzerinde insanın katledildiği bu süreçte, Siyonist yönetim tarafından Gazze'nin ilhaki için tüm adımlar radikal bir biçimde atıldı.

Uluslararası hukuk, insancıl hukuk ve insan hakları kurallarını sayısız defa ihlal eden İsrail ABD'nin başını çektiği ana akım Batılı güçlerin açık desteğiyle, insanlık dışı eylemlerine hiçbir ahlaki ve hukuki normu dikkate almak-

sızın devam etti. Bütün diplomatik girişimlerin önünü kesen ve savaşın sınırlarını genişletmek için azami gayret gösteren Binyamin Netanyahu ve kabinesinin şahin isimleri, dini referanslarla meşrulaştırmaya çalıştıkları saldırganlık yoluyla bölgeyi derin bir istikrarsızlık girdabına sürükledi. Gazze'de hayat emaresini ortadan kaldırmak için hastane, ibadethane, okul ve bakım merkezi gibi yapıların yanında tarım alanları, hayvan barınakları ve bütün altyapıyı hedef alan Siyonist yönetim, tüm çağrı ve uyarılara kulağını tıkayarak insanlığın huzuru ve geleceği için en büyük tehdit olduğunu net bir şekilde gösterdi.

Kassam Tugaylarının onlarca yıldır süregelen işgal ve zulme karşı yeni bir direniş paradigmasıyla giriştiği mücadele, modern Ortadoğu'nun en büyük kırılmalarından birine yol açtı. Bölgesel ve küresel aktörlerin gündemini derinden sarsan bu gelişme, Filistin'e ve işgal altındaki toprakların geleceğine dair bütün ezberleri bozarken aynı zamanda tetiklediği fay hatları ile bölgede yeni bir düzenin tesisine imkan tanıyacak bir zemin teşkil etti. Gazze direnişinin kendi irade ve inisiyatifıyla başlattığı operasyon, İsrail'in yıkım ve soykırımına rağmen, bölgesel ve küresel etkilerinin yıllar sonra dahi hissedileceği bir sürecin kapısını araladı.

AKSA TUFANI'NI ÇERÇEVELENDİRMEK

Kassam Tugaylarına bağlı özel birliklerin karadan, denizden ve havadan eş zamanlı yürüttüğü bu beklenmedik operasyon, İsrail'in kuruluşundan beri yüzleştiği en büyük travma olarak tanımlanabilir. Gazze'deki direnişçilerin yaptığı bu güçlü meydan okuma, küresel sistemdeki İsrail istisnacılığının sorgulamaya açılması ve Siyonist yönetimin inşa ettiği algıların yıkılması bakımından devrimsel bir dönüm noktasıdır. Geride kalan bir yıllık süre

zarfında, İsrail'e yönelik küresel bir öfkenin yükselişi göz önünde bulundurulduğunda Tel Aviv'in işgal ve katliamlarını kanıksatma stratejisine karşı kitlesel bir direncin oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Aksa Tufanı ve Gazzelilerin insanüstü sabır ve iradesi sonucunda, Siyonist yönetimin psikolojik ve epistemolojik üstünlüğünü kaybetme durumuyla yüzleştiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bölgesel siyasetin dengelerini sarsan bu süreç, küresel sistemin acziyetini, ataletini ve soykırımı durdurma noktasındaki yetersizliğini gözler önüne sermesi bakımından da gelecek yıllara ışık tutacak mahiyettedir.

Her ne kadar İsrail geçmişte Arap devletleriyle müteaddiden karşı karşıya gelse de on yedi yıldır abluka altındaki bir bölgeden bu düzeyde gerçekleşen direniş, şüphesiz Tel Aviv'in kodlarını sarstı. Bugüne kadar güçlü istihbarat ağı ve operasyon kapasitesiyle, uluslararası alanda güçlü bir mit oluşturan Siyonist yönetim, Aksa Tufanı ile Hamas ve Kassam Tugaylarının stratejik aklı karşısında aciz bir duruma düştü. Özellikle son birkaç ay içinde, Tel Aviv'in Tahran, Güney Lübnan ve Beyrut suikastlarındaki yüksek başarısı dikkate alındığında, Hamas tarafından inşa edilen sistemin, işgal devletinin sızmalarına imkan tanımayacak düzeyde sağlam bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. 7 Ekim'deki operasyonla çok sayıda işgal ordusu unsurunun etkisiz hale getirilmesi ve Gazze'deki esirlerin yerinin tespitinde Tel Aviv'in Mossad, Aman ve Şinbet gibi istihbarat servislerinin yaşadığı zorluk, Hamas'ın İsrail'in güvenlik mekanizmasına indirdiği büyük bir darbe olarak kabul edilebilir. Buradan hareketle, Aksa Tufanı'nın öncelikle Siyonist yönetimin istihbarat ve güvenlik alanındaki psikolojik üstünlüğünü ortadan kaldırmayı hedefleyen bir çerçevede planlandığını belirtmek yerinde olacaktır.

7 Ekim sonrası süreç ve gelişmeler yakından incelendiğinde, İsrail'in küresel alandaki hege-

monik söylem gücünün büyük oranda zayıfladığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Siyonist lobilerin medya, kültür ve akademi alanlarındaki baskısı, bugüne değin Tel Aviv'in ürettiği bilginin yayılması ve verili durum kabul edilmesini beraberinde getirmişti. Halbuki Aksa Tufanı sonrasında küresel kamuoyunun yeni bir bilinç dahilinde meseleye yaklaşımı, işgal devletinin müesses nizamının, özellikle de kamu diplomasisi/Hasbara araçlarının işlevselliğini kaybetmesine yol açtı. Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan düzenin sarsılmasını istemeyen ana akım Batılı güçler, devlet düzeyinde Netanyahu hükümetinin saldırgan politikalarından desteğini geri çekmeseler de bu ülkelerin kamuoyunda Siyonist işgal stratejisine karşı çıkanların sayısının radikal biçimde artışı, Tel Aviv'in 7 Ekim sonrasında mütemadiyen elinde tuttuğu söylem üstünlüğünü kaybettiği gerçeğini gözler önüne serdi.

Aksa Tufanı'nın küresel bağlamdaki etkisi, uluslararası sistemin krizini, uluslararası örgütlerin yetersizliğini, İsrail'in küresel alandaki dokunulmazlığının bitişini ve dinin uluslararası ilişkilerde başat paradigma olarak yükselişini ortaya koyması bakımından tarihsel bir dönüm noktası hüviyetindedir.

İsrail'in kuruluşundan beri küresel alandaki söylem üstünlüğü, Holokost mağduriyeti anlatısına dayanmaktadır. Siyonist yöneticiler, teopolitik emellerine ulaşmak için soykırımı maruz kalan Yahudi referansı ile Batı dünyasında geniş bir meşruiyet alanı oluşturmayı başardı. Holokost'un yaşanmasından ötürü pişmanlık duyan Batı dünyasının hissettiği borçluluk, İsrail'in hukuk ve ahlak dışı tüm eylemlerini görmezlikten

gelmelerini beraberinde getirdi. Bu durumdan en iyi şekilde istifade eden Tel Aviv yönetimi, işgal devletine karşı münferit ya da kitlesel her türlü muhalefeti antisemitik damgası ile yaftalayıp uluslararası arenada aykırı bir sesin çıkmasını engelledi. Lakin Gazze halkı, Aksa Tufanı'nın alışkanlıkları ve ezberleri değiştiren etkisiyle, işgal devletinin gayrimeşru eylemlerine başkaldırının, Yahudi düşmanlığı anlamına gelmeyeceğini, tüm dünyaya net bir şekilde öğretti. Holokost mağdurunun canavarlaşarak insanlık dışı eylemler gerçekleştirdiği bu süreç, Filistinlilerin söyleminin daha baskın bir şekle büründüğü dönemin kapısını araladı. 1987'deki Birinci İntifada'nın ardından yeniden kolektif bir direniş perspektifiyle işgalciye karşı mücadeleye başlayan Filistin halkı, bu süreçte kullandığı araçlar ve ürettiği söylemle, İsrail'in en önemli silahlarından birini etkisiz bırakmayı başardı. Tel Aviv'in bilgi üretme tekeline kaybetmesi, uluslararası toplum nezdinde meşruiyetini yitiren ve argümanlarını kaybeden bir devlet portresi oluşmasıyla neticelendi. Ki bu husus Aksa Tufanı'nın işgal devletinin söylemsel üstünlüğü ve bilgiyi kontrol etme tekeline ciddi zarar veren bir bakış açısıyla hayata geçirildiğinin açık delili niteliğindedir.

Batılı başat aktörlerin desteğiyle işgal sınırlarını pervasızca genişleten ve insanları katletmekten imtina etmeyen bir devlete karşı Gazze direnişinin 7 Ekim'deki hamlesi, sadece sahada fiziki bir galibiyet üzerinden değerlendirilemeyecek kadar stratejik bir adımdır. Gazze'deki on yedi yıllık ablukanın birdenbire kalkmayacağına ya da Kudüs'ün hemen özgürleşmeyeceğinin farkında olan Hamas, Aksa Tufanı ile sahadan çok zihinler ve gönüllerde kazanılacak bir zafere odaklanmıştır. İsrail'in gerçek yüzünün tüm dünya tarafından amasız ve fakatsız bir şekilde anlaşıldığı bu süreçte, Gazze direnişinin stratejisinin ne kadar anlamlı ve rasyonel olduğu anlaşılmaktadır. Yakın bir vakitte Filistin'deki

mevcut statükoyu değiştirmese dahi Aksa Tufanı'nın meydana getirdiği yeni gerçeklik, orta ve uzun vadelere köklü değişimlerle sonuçlanacak bir sürecin kapısını aralamış bulunmaktadır. Bu nedenle İsrail'in hiçbir sınırı olmayan saldırganlığının arkasında yatan ana motivasyonun, on yıllar içinde tesis edilen dokunulmazlığı, istisnai pozisyonu ve hegemonik söylem üstünlüğünü kaybetme korkusundan kaynaklandığı açık bir şekilde müşahade edilmektedir. Tarihinde belki de ilk defa bu kadar büyük bir varoluşsal korkuyla yüzleşen İsrail, Aksa Tufanı sonrasında Gazze, Batı Şeria ve son günlerde Güney Lübnan'da ağır saldırılarına devam etse de ortaya çıkan yeni durum, Tel Aviv'in sadece siyasi değil aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yeni meydan okumalarla karşı karşıya geleceğinin emarelerini sunmaktadır. Siyonist yönetimin oluşturduğu psikolojik ve epistemolojik mitleri yerle bir eden Gazze direnişi, bu yönüyle büyük bir zafer elde etmiştir. İşgal devletinin müesses nizamının kırılmasını artırması ve vatandaşları arasındaki devletlerine olan güven duygusunu sarsması, Aksa Tufanı'nın gelecek yıllara tevarüs edecek en önemli kazanımıdır. Buna ek olarak Aksa Tufanı'nın oluşturduğu bölgesel ve küresel etkiler ise sistemik dönüşümlerin habercisidir.

7 EKİM SONRASI ORTADOĞU: ÖNGÖRÜLEBİLİR SİYASETİN SONU

Aksa Tufanı ile Kassam Tugayları öncülüğündeki Gazze direnişinin cesur ve stratejik meydan okuması, işgal devleti kadar Ortadoğu'daki iki ana blok üzerinde de sarsıcı bir tesir meydana getirdi. Eski ABD Başkanı Donald Trump'ın Aralık 2017'de ABD'nin İsrail devleti nezdindeki elçiliğinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınması kararını imzalamasıyla, Arap dünyasında Siyo-

nist yönetimle normalleşme çerçevesinde ciddi adımlar atılmıştı. Eski ABD Başkanı Trump'ın İbrahim Anlaşmaları aracılığıyla işgal devletinin Arap dünyasına daha fazla eklenmesine imkan tanıyacak hamlesi ve Yüzyılın Anlaşması ile Filistinlilerin kendi topraklarında var olma haklarını büyük ölçüde sınırlayan girişimi, bölgedeki statükonun derinden sarsılacağına ilk emarelerini göstermişti. Trump, ikinci dönem seçimlerini kaybedip görevi Joe Biden'a devredince Yüzyılın Anlaşması planı rafa kalksa da Tel Aviv'in Arap dünyasıyla artan ilişkileri, Filistin'in geleceği için tehlike sinyallerinin çalması anlamına gelmekteydi.

Bölgenin siyasal denklemini sarsan bu adımlar, Aksa Tufanı Operasyonu'nun başlaması ile farklı bir boyuta evrildi. Arap rejimleri, Gazze direnişinin özgür iradesiyle fitilini ateşlediği bu yeni ve kolektif mücadele karşısında en az Netanyahu ve kabinesi kadar büyük bir meydan okuma ile karşı karşıya geldi. İsrail'in yıllardır kanıksattığı kontrollü genişleme ve Gazze'deki abluka, Arap toplumlarında bir öfkeye sebep olsa da kendi rejimlerinden aksiyon almalarını isteyecek bir motivasyonu doğurmamaktaydı. Özellikle Arap dünyasındaki ayaklanmaların ardından tekrar eski statükoya dönüşün 2013 sonrasında hızlanması ve Arap halklarının kendi iç meseleleriyle meşguliyeti, Siyonist yönetimin Filistin'deki ihlallerini karşı genel bir duyarsızlık halini sıradanlaştırdı. Bununla birlikte 7 Ekim sabahı, Gazze'deki mücahitlerin işgal altındaki topraklara gerçekleştirdiği operasyon Arap toplumlarında yeni bir hareketlenmeyi beraberinde getirdi. Uzun yıllardır alışlagelen durum nedeniyle oluşan konfor hali, Aksa Tufanı'nın ilk dakikalarından itibaren yerini büyük bir tedirginliğe bıraktı.

Ayakta kalmalarını Batı dünyasının verdiği desteğe borçlu olan Arap rejimlerinin ekseriyeti, Gazze'den başlayan bu yeni başkaldırı karşısında belki de 2011'deki halk ayaklanmaları sürecinin

benzeri bir varoluşsal korkuyla yüzleşti. Netanyahu ve ekibinin, Yahudi kutsal metinlerine referanslar vererek Gazze'deki katliamları meşrulaştırması ve kendi vatandaşlarını konsolide etme çabası karşısında Arap liderlerinin sessizliği ve eylemsizliği, bölgede toplumsal bir enerji birikimine yol açtı. Soykırımın neden olduğu felaketin günden güne artmasına rağmen Arap liderlerinin gerekli iradeyi ortaya koyamaması, Gazze'deki acıyı derinleştirdiği gibi aynı zamanda bu rejimlerin vatandaşlarını olası ayaklanmalara karşı baskılamak için fazladan önlemler aldığı bir süreci doğurdu.

Arap rejimleri de Gazze direnişinin özgür iradesiyle fitilini ateşlediği bu yeni ve kolektif mücadele karşısında en az Netanyahu ve kabinesi kadar büyük bir meydan okuma ile karşı karşıya gelmiştir.

İsrail'in saldırılarının sona ermesi için yürütülen ateşkes müzakerelerinde aktif rol alan Katar ve Mısır dışındaki bölgenin önde gelen Arap ülkelerinin süreçteki rolü, Tel Aviv'i caydırıcı önlemler almaktan çok uzaktı. İkna yoluyla Netanyahu'nun saldırıları sona erdireceğine dair kanaat, Gazze'deki soykırımın sona ermesine olanak tanımadığı gibi aynı zamanda işgal devletinin karşısında Arap liderlerinin aciziyetini de bir kez daha ortaya çıkardı. Netanyahu ve kabinesinin şahin isimlerinin teopolitik zaviyeden ortaya koyduğu genişleme stratejisi, bölgedeki Arap rejimlerinin önemli bir kısmının toprak bütünlüğüne tehdit oluşturmalarına rağmen, İsrail'e karşı mücadelede saf tutmaması, Filistin'deki işgalin sınırlarının genişlemesini kolaylaştırıcı bir misyon üstlendiği gibi aynı zamanda bölgedeki siyasal ve toplumsal kırılanslıkları da içten içe derinleştirdi. Aksa Tufanı'nın ardından yeni bir

gerçeklikle yüzleşen Arap rejimleri halihazırda içine düştükleri ikilemin tesirinin nasıl olacağı yönündeki stratejik hesaplarla uğraşmaktadır. İsrail'e karşı pozisyon almaları halinde ABD'nin başını çektiği Batı Bloku ile ters düşme ihtimalinin doğuracağı sonuçlar ile Gazze ve Batı Şeria'da Siyonist yayılmacılığın artmasının oluşturacağı yeni sosyolojik baskı ve dış tehdit, Arap rejimlerinin son aylarda yüzleştiği en temel varoluşsal sorun olarak karşımızda durmaktadır.

7 Ekim'in en büyük kazanımı ve Gazze direnişinin en büyük zaferinin –tüm kayıplara rağmen– İsrail'in küresel sistemdeki istisnai pozisyonunu bozmak ve dokunulmazlığını yıkmak olduğu gerçeğidir.

Aksa Tufanı'nın başlamasıyla konfor alanı bozulan Ortadoğu'daki bir başka yapı ise İran ve bölgedeki vekillerinden oluşan "Direniş Ekseni" ismi verilen bloktur. 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra bölgede yayılma ve nüfuz politikasını hızlandıran Tahran yönetimi, Sünni dünyada kendisine manevra alanı oluşturmak ve vekilleri üzerindeki kontrolünü kaybetmemek için ABD ve İsrail'e karşı direniş söylemi üzerinden bir meşruiyet zemini oluşturmaya çalıştı. 1990'ların başından itibaren Filistin direnişi ile temasını artıran ve verdiği destekle Müslüman dünyada özgün bir konum elde etmeyi amaçlayan İran, özellikle Arap rejimlerinin Tel Aviv'e karşı eylemsizliğinden istifade ederek güçlü bir söylem siyaseti üretmeye başladı. 2003'teki Irak işgalinin ardından sahada ABD ile kontrollü bir strateji yürüten İran, Saddam rejiminin çöküşü sonrasında oluşan fırsat boşluklarını değerlendirerek Irak ve ötesinde yeni ve güçlü bir nüfuz alanı meydana getirdi. 2006 Temmuz'unda Gü-

ney Lübnan'daki Hizbullah'ın İsrail karşısında elde ettiği başarı, Tahran'ın direniş eksenini söyleminin küresel alanda karşılık bulmasıyla sonuçlandı. ABD ve İsrail karşıtlığını mutlaklaştırmakla beraber sahanın gerçekliği doğrultusunda pragmatik hamleler gerçekleştirmekten de imtina etmeyen İran, Filistin davasını ve özellikle de Gazze'deki direnişi araçsallaştırarak aktif dış politika pratikleri sergiledi. Bugüne kadar Sünni dünyadan Tahran ve vekillerinin benimsediği direniş zeminini sarsacak bir adımın gelmeyeceğine yönelik inanç, İran ve diğer unsurların söylemsel aktiflik ve fiziki eylemsizlik siyasetini izlemesini kolaylaştırdı. 7 Ekim sabahı Kassam Tugaylarının başlattığı operasyon aynı zamanda Tahran merkezli direniş eksenini unsurlarına da bir meydan okuma gerçekleştirdi.

Hamas'ın tüm iddiaların aksine kendi iradesi ve üst düzey yönetim kademesinin inisiyatif ve onayıyla başlattığı Aksa Tufanı, İran ve vekillerini ilk defa bu kadar ciddi şekilde iddialarıyla yüzleşme ikileminde bıraktı. Siyonist rejimin her fırsatta yok olacağını dillendiren bu yapı, kendilerinden bağımsız bir şekilde başlayan bir sürece müdahillik konusunda sergilediği gönülsüzlük nedeniyle bir yandan İsrail'in sınır tanımaz saldırganlığını tetiklerken öte yandan eylemsizliğin yol açacağı büyük bedel ödeme gerçekliğiyle karşı karşıya geldi. Nitekim Güney Lübnan'daki Hizbullah'ın Gazze'den sonraki hedefin kendileri olduklarını açıkça bilmelerine rağmen 2006 angajman kuralları dahilinde işgal devletiyle yürüttüğü sınırlı ve kontrollü saldırı savaşı, Netanyahu'nun yönünü Lübnan'a çevirmesiyle farklı bir aşamaya geçti. Hareketin Genel Sekreteri Hasan Nasrallah'ın Tahran'ın talebi ya da kendi hesapları doğrultusunda uygulamaya koyduğu bu strateji, Nasrallah başta olmak üzere örgütün yönetici ve komuta kademesinin büyük bir kısmının işgal ordusunun saldırılarıyla elimine edilmesiyle sonuçlandı.

Hizbullah'ın askeri aklı Fuad Şükür'ün Beyrut'ta öldürülmesi ve Hamas lideri İsmail Heniyye'nin Tahran'da şehit edilmesinin ardından gerekli mesajları almakta geciken İran ve vekilleri, İsrail'in meydan okumaları karşısında çok daha büyük bir varoluşsal tehditle yüzleşti. Zamanında aksiyon alma konusunda gösterilen yavaşlık, bugün Güney Lübnan'ın Siyonist yönetim tarafından işgali ya da İran'ın uzun yıllara dayanan Ortadoğu'daki siyasi yatırımlarının heba olmasını engellemek adına İsrail'le girişiyeceği büyük bir savaşla neticelenecek bir noktaya ulaştı.

Direnış eksenini unsurları arasında Yemen'deki Husi/Ensarullah Hareketi'nin Aksa Tufanı'nın ilk aylarından itibaren aktif bir misyon üstlenmesi ise İran etkisi dışındaki parametreler çerçevesinde incelenmelidir. Yemen halkının Filistin mücadelesine samimi bağılılığı, bu süreçteki aksiyonun ilk muharrik gücü şeklinde tanımlanabilir. İkinci olarak ise Husilerin Gazze direnişine aktif destek suretiyle Ortadoğu'da meşruiyet kazanma çabası da unutulmamalıdır. 2015'ten beri başkent Sana ve ülkenin önemli bir kısmını kontrol altında tutan Husiler, Arap dünyasında tıpkı Hizbullah gibi bir konum elde etmek istemektedir. Yıllardır tanınma/meşruiyet ve muhatap alınma beklentilerini hayata geçirme yolunda önemli bir fırsat yakalayan Husiler 7 Ekim sonrasında Tahran ve diğer vekil unsurlara nazaran daha özgün bir strateji izlemekten kaçınmamıştır.

Son günlerde İsrail'in Güney Lübnan'a saldırılarını yoğunlaştırması ve bu bölgeye yönelik sınırlı kara hareketi denemelerinin kapsamlı bir operasyona dönüşeceğinin sinyallerini vermesi, bölgedeki gerilimin turmanacağını ve bunun da küresel sistem üzerindeki tetikleyici etkisinin artacağını gözler önüne sermektedir. Aksa Tufanı'nın ardından Gazze dışında yeni cephelerin oluşması ve her an beklenen İran-İsrail savaşı, Ortadoğu'nun siyasal, toplumsal ve ekonomik

kırılganlıklarını derinleştirdiği gibi aynı zamanda bölgenin geleceğine yönelik öngörülebilirliği de büyük oranda ortadan kaldırmaktadır.

AKSA TUFANI'NIN KÜRESEL ETKİSİ: SİSTEMİK DÖNÜŞÜMÜN AYAK SESLERİ

Kassam Tugaylarının sözcüsü Ebu Ubeyde'nin işgal topraklarına başlatılan operasyonun adını Aksa Tufanı olarak duyurması aslında ismiyle müsemma bir sürecin kapısının aralandığının en önemli göstergesiydi. Mescid-i Aksa ve Kudüs'ün kutsallığına yapılan atıfla gerçekleştirilen bu yeni hamle, yereldeki yansımaları ve bölgedeki tesiri kadar küresel alanda da yeni bir dönemin işaretlerini bünyesinde barındırmaktaydı. Sayıları birkaç on binden ibaret mücahidin katı bir hiyerarşi dahilinde ve Hamas'ın ana kademesine tam bağılılıkla yürüttüğü mücadele, küresel sistemin bizatihi kendisine de büyük bir meydan okuma gerçekleştirdi. Önemli fay hatlarının tetiklendiği bu süreçte, alternatif bir düzenin imkanına dair tartışmaların somutlaştığı bir evreye geçilirken aynı zamanda seküler bir uluslararası ilişkiler anlatısından dinin ya da bir başka deyişle kutsalın belirleyiciliğinin arttığı yeni bir küresel siyaset gerçekliği görülmeye başlandı. Bu doğrultuda Aksa Tufanı'nın küresel bağlamdaki etkisi, uluslararası sistemin krizini, uluslararası örgütlerin yetersizliğini, İsrail'in küresel alandaki dokunulmazlığının bitişini ve dinin uluslararası ilişkilerde başat paradigma olarak yükselişini ortaya koyması bakımından tarihsel bir dönüm noktası hüviyetindedir.

7 Ekim sonrasında insanlık tarihinde eş benzeri nadir görülür cinsten bir soykırıma şahit olunurken aynı zamanda küresel sistemin temellerinin ciddi biçimde sarsıldığı da göz-

lemlemektedir. Avrupa merkezci siyasallığın geleneksel kolonyal perspektifle inşa ettiği uluslararası düzenin sürdürülebilirliğine dair inanç bu süreçte tam anlamıyla ortadan kalkmıştır. İnsan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, çevre hakları gibi normların İsrail tarafından ayaklar altına alındığı bir yıllık zaman zarfında, küresel aktörlerin sistemik tetiklenmelerden ötürü aksiyon almaktan uzak durduğu ve hatta mevcut statükonun devamı için vakit kazanmak adına oyalayıcı stratejiler geliştirdiği dikkatlerden kaçmamıştır.

Kassam Tugaylarının sözcüsü Ebu Ubeyde'nin işgal topraklarına başlatılan operasyonun adını Aksa Tufanı olarak duyurması aslında ismiyle müsemma bir sürecin kapısının aralandığının en önemli göstergesi olmuştur.

19 ve 20. yüzyılların siyasi ve hukuki kavram setlerinin iflas ettiği bu süreçte, alternatif okuma biçimlerine ve yeni paradigmalara ihtiyaç hiç olmadığı kadar artmıştır. Ayrıca Yahudi şeriatına göre toprakları işgal eden ve insanları katleden bir devletin yaptığını “meşru müdafaa”, İslam şeriatına göre topraklarını savunan direnişçilerin yaptığını ise “terör” olarak tanımlayan Batılı güçlerin domine ettiği bir sistemin, adalet ve hukuk ekseninde sürdürülmesinin mümkün olamayacağı da anlaşılmıştır. Gazze'deki direnişçilerin başlattığı Aksa Tufanı, sınırlarının ötesinde oluşturduğu etkiyle gelecek yıllarda küresel düzenin yeniden kurgulanmasını zorunlu kılacak şekilde sistemin sacayağını ciddi biçimde sarsmış ve yeni bir gerçekliğin doğuşuna kapı aralamıştır.

Aksa Tufanı ile iyiden iyiye görünür hale gelen bir diğer hakikat ise artık uluslararası

sı örgütlerin yetersizliğinin anlaşılmasıdır. Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer yapıların, Gazze'deki soykırımı durdurmaya yönelik aksiyonları alamaması, bu kurumların radikal bir reforma tabi tutulması zorunluluğunu tüm netliğiyle gözler önüne sermiştir. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in Gazze'ye girişinin engellenmesi ya da İsrail'in Guterres'i “istenmeyen adam” (*persona non grata*) ilan etmesi, BM'nin yaptırım gücünün kalmadığı ve işgal devletinin saldırganlığını durduramayacağını göstermiştir. Benzer şekilde Gazze'de açlık ve hastalık nedeniyle insanlar yaşamını yitirirken uluslararası örgütlerin Tel Aviv'i aşarak bir adım atamaması, adil bir dünyanın inşasının bu yapılarla mümkün olamayacağını ortaya koymuştur. Uluslararası örgütlerin kapasite eksikliği ve yaptırım gücünden yoksunluğu, sistemin mazlumdaki zulmeden kollayan tarafını açığa çıkarmıştır. Bu nedenle Aksa Tufanı sonrasında oluşan yeni durum uluslararası örgütlerin geleceğinin ciddi şekilde masaya yatırılacağı ve bu tür kurumların inşasının yeni bir perspektifle tartışılacağı bir vasatı meydana getirmiştir.

Gazze direnişinin ezberleri bozan ve zihinlerdeki verili durumları altüst eden etkilerinden birisi de İsrail istisnacılığını olağan olmaktan çıkaran ve işgal devletinin dokunulmazlığını büyük oranda bitiren yanıdır. Geçmiş yıllarda Tel Aviv'in herhangi bir eyleminden ötürü uluslararası mahkemelerce hesaba çekilmesi ya da yargılanması tahmin edilemezken Aksa Tufanı sonrasında gerek Uluslararası Adalet Divanı (UAD) gerekse Uluslararası Ceza Mahkemesinde (UCM) açılan davalarla bu dokunulmazlık sona erdirilmiştir. Mahkemelerden İsrail aleyhine çıkacak kararların –uygulanmasa bile– bunun tarihi bir kırılma anlamına geldiği ve sonraki yıllarda Tel Aviv'in eylemlerinin meşruiyetinin daha güçlü şekilde sorgulanmasına fırsat sunacağı aşıkardır. Bu bakımdan 7

Ekim'in en büyük kazanımı ve Gazze direnişinin en büyük zaferinin –tüm kayıplara rağmen– İsrail'in küresel sistemdeki istisnai pozisyonunu bozmak ve dokunulmazlığını yıkmak olduğu unutulmaması gereken bir hakikattir.

Aksa Tufanı ile küresel sistemdeki diğer bir ana tetikleme ise kutsala referanslarla siyaset yapma biçiminin yükselişe geçtiğinin tüm dünya tarafından görülmesidir. Seküler uluslararası ilişkiler algısının sarsıldığı bu süreçte, İsrail'in teokratik bir devlet olduğu açık bir şekilde tes-cillenmiştir. Bugüne kadar Siyonist yönetimin hedeflerini manipüle ederek farklı şekillerde sunmaya çalışan çevreler, artık Tel Aviv'in güvenlik anlatısı üzerine bina edilecek bir dış politika yürütmediği gerçeğini büyük oranda kavramış bulunmaktadır. Yahudi teolojisine atıfla zamanı hızlandırma gayreti içine giren İsrail, Yeşaya Kehaneti, Amelikler gibi referanslarla önce Filistin ve ardından da Nil ve Fırat arasında kalan “vad edilmiş toprakları” kontrol altına almak için izlediği agresif stratejiden geri adım atmayacağını göstermiştir. İşgal devletinin Yahudi teopolitiğini merkeze alan düzen tasavvuruna mukabil, diğer İbrahimi dinlerin eskatolojik yaklaşımlarının da Kudüs'ü esas alan yönü, bölgedeki mücadelenin seküler argümanlarla sonlandırılmasını imkansız kılmaktadır. Bu husus da uluslararası ilişkilerde bugüne kadar genellikle göz ardı edilen dinin artık siyaset sahnesinde daha etkin olacağını göstermekte ve sistemik bir kırılmanın yaşandığı bu süreçte düzen tasavvuru ve iddiasına sahip tüm devletlerin dini bağlamı göz önünde bulundurmasını zorunlu kılmaktadır.

SONUÇ

7 Ekim sabahı, Kassam Tugaylarının Gazze'deki diğer direniş gruplarıyla koordineli şekilde yürüttüğü Aksa Tufanı Operasyonu direnişin paradigmasını değiştirdiği gibi Filistin halkına yeni bir kolektif bilinç kazandırması bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. İntifada süreçlerinin ardından tüm Filistinlileri aynı çatı altında birleştirmeyi başaran Aksa Tufanı, Filistin'in direniş tarihinin yerel, bölgesel ve küresel etkileri ile büyük bir kırılmaya yol açan yegane gelişmedir.

İsrail'in yıllar içinde oluşturduğu mitleri yıkması ve Siyonist yönetimi büyük bir varoluşsal korku iklimine sürüklemesi 7 Ekim sonrası en önemli kazanımların başında gelmektedir. Arap liderlerinin ve direniş eksenini unsurlarının konforlu alanını bozan Aksa Tufanı, bu iki bloku ve tüm Müslüman dünyayı kendi gerçekliğiyle yüzleştirmesi bakımından hakiki bir meydan okumadır. Uluslararası sistemin kırıl-ganlığını öne çıkarması, uluslararası örgütlerin yetersizliğini gözler önüne sermesi ve sistemik dönüşümün kapısını aralaması da yine Aksa Tufanı'nın daha önceki benzer mücadelelerden farkını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Son tahlilde 7 Ekim'de Gazze direnişinin attığı adım, Filistin ile İsrail'in kadim mücadelesi kadar bölgesel ve küresel sistemleri derinden sarsmasından ötürü Ortadoğu tarihinin en önemli kırılma anlarından biri olarak yerini almakta ve sonraki yıllarda etkileri çok daha fazla hissedilecek bir noktaya evrilmektedir.

BİR YILIN ARDINDAN AKSA TUFANI'NI YENİDEN DÜŞÜNMEK

MUHAMMED HÜSEYİN MERCAN

SETA | ANALİZ

Geride kalan bir yıllık süre zarfında, genel hatlarıyla Gazze'deki katliamlar, soykırım, İsrail'in teopolitik zeminde yürüttüğü agresif yayılmacı stratejisi ve Tahran-Tel Aviv hattında patlak verecek muhtemel bir savaş üzerine konuşulmuştur. Oysaki Aksa Tufanı Operasyonu'nun oluşturduğu etki bunların tamamını aşan bir niteliktedir. Hamas'ın cesur meydan okuyuşu, İsrail'i varoluşsal bir korku ile yüzleştirdiği gibi aynı zamanda Ortadoğu'nun siyasal, toplumsal ve ekonomik dengelerini ciddi şekilde sarsmış ve küresel sistemin fay hatlarını da tetiklemiştir.

Bu analizde öncelikle Aksa Tufanı'nın neye tekabül ettiği ve niçin bu kadar büyük bir kırılmaya yol açtığını açıklamak için bir çerçevelendirme yapılmış, akabinde de Ortadoğu siyasal denkleminde sona eren öngörülebilirliğin nedenleri tartışılmıştır. Son olarak ise Aksa Tufanı'nın küresel sistemde meydana getirdiği kırılma ve yeni bir düzenin inşasına kapı aralayacak tetiklemeler üzerinde durulmuştur.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL